

Staszek Karolak

Minął rok od czasu, kiedy odszedł od nas, 5 czerwca 2009 roku, prof. zw. dr hab. Stanisław Karolak, dr *h.c.*

Niniejszy, już 22. tom *Neophilologica*, czasopisma, które założył Staszek Karolak, poświęcamy Jemu — naszemu Mistrzowi i Przyjacielowi.

Każda śmierć jest zbyt szybka, niespodziewana, nawet jeśli czasem przychodzi nam powoli się z nią zmierzać i oswajać z myślą, że może lada dzień nastąpić, ale kiedy już przyjdzie — zawsze jest przedwczesna i niespodziewana..., zostało jeszcze przecież tyle rzeczy do zrobienia i do omówienia razem!

Odszedł od nas jeden z najwybitniejszych językoznawców drugiej połowy XX wieku. Człowiek niezwyklej, niezwyklej woli życia i naukowej pasji, niezwykle hartu ducha, niezwyklej energii i niezwyklej charyzmy, zarażający innych swoim zaangażowaniem i determinacją w odkrywaniu ogólnych praw języka.

Profesor Stanisław Karolak, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego, w 1973 roku stworzył w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach romanistykę, której dyrektorem był wiele lat, ugruntował i rozwinął także romanistykę w Wyższej Szkole Pedagogicznej (późniejszej Akademii Pedagogicznej, a aktualnie Uniwersytecie Pedagogicznym) w Krakowie. Był członkiem Komitetu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, Komitetu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, członkiem Komitetu Neofilologicznego Polskiej Akademii Nauk, członkiem Polskiej Akademii Umiejętności. Współpracował z wieloma ośrodkami językoznawczymi w kraju i za granicą, był m.in. profesorem honorowym Université Libre w Brukseli, gdzie wykładał przez wiele lat, oraz doktorem *honoris causa* Uniwersytetu Paryż-XIII, z którym współpracował od ponad 30 lat, Kawalerem francuskiego Orderu Palm Akademickich, członkiem Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, przewodniczącym Międzynarodowej Komisji Gramatycznej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów, prze-

wodniczącym Podkomisji Aspektologicznej afiliowanej przy Międzynarodowej Komisji Gramatycznej.

Wykształcił rzeszę wiernych uczniów i wychowanków, do których ma zaszczyt zaliczać się także piszący te słowa.

Przenikliwość Profesora rzuciła światło na cały system języka, bo też Staszek nie starał się opisywać drobiazgów, których wszędzie, w tym w języku, jest wiele, ale badał je w ramach ogólnej koncepcji i wizji języka, gramatyki o podstawach semantycznych, którą stworzył, posiłkując się zaczerpniętymi z logiki i dostosowanymi do językoznawstwa pojęciami predykatu i argumentów (por. np. *Zagadnienia składni ogólnej* (1972), *Składnia wyrażen predykatywnych*, w: *Gramatyka współczesnego języka polskiego* (1984)). Wizja ta była funkcją przyjętego oglądu świata według, generalnie, zasad filozofii analitycznej, zwłaszcza badaczy takich, jak G. Moore, B. Russell, G. Ryle, P. Strawson czy M. Dummett, której rdzeń stanowiły relacje i korespondencja między logiką, językiem a światem zewnętrznym. Skutkowało to poszukiwaniem środków analizy problemów, także filozoficznych, z uwzględnieniem perspektywy językowej, w tym kwestii znaczenia i referencji oraz sposobu używania słów — stąd też swój tekst *Gramatyka a kształtowanie świadomości poznawczej* („Prace Filologiczne” 1992, t. 37) Profesor S. Karolak opatrzył mottem zaczerpniętym z *Myśli nieuczesanych* S.J. Leca, dobrze oddającym konieczność badania jednego z aspektów tych relacji: „Obserwujemy ciekawe zjawisko: bełkot jako środek porozumiewawczy między ludźmi”.

Ale poza opisem generalnym języków naturalnych, bo przecież nie tylko francuskiego i polskiego, ale także rosyjskiego, bułgarskiego — Profesor Karolak z wykształcenia był slawistą i romanistą, a swój doktorat obronił na podstawie pracy o rekacji czasownikowej w języku rosyjskim (*Zagadnienia rekacji przyimkowej czasownika w języku rosyjskim* (1966), por. też np. *Gramatyka rosyjska w układzie systematycznym* (1990)) — angielskiego i włoskiego, Staszek zajmował się też wielkimi połączaniami funkcjonowania języka, takimi jak struktura komunikacyjna języka (struktura tematyczno-rematyczna), znaczenie, referencja, kwantyfikacja, rodzajnik (por. np. *Kwantyfikacja a determinacja w językach naturalnych* (1990), *Histoire et grammaire comparée des langues slaves* (1993), *Études sur l'article et la détermination* (1995), *Od semantyki do gramatyki. Wybór rozpraw* (2001)), a ostatnimi czasy wartości czasów gramatycznych i aspektu.

Jego prace mają fundamentalne znaczenie dla każdego badacza wymienionej problematyki. Profesor S. Karolak potrafił w największej złożoności rzeczy odkryć prawidła i mechanizmy ogólne, regulujące funkcjonowanie całego systemu językowego, i to dlatego m.in. Jego opracowania są tak niezrównane, że pokazują niewidzialne mechanizmy zarządzające działaniem świata widzialnego, powierzchni języka. Prace Profesora dotyczące rodzajnika w języku francuskim (a także porównanie jego funkcjonowania z językiem angielskim) wprowadzają językoznawstwo jeszcze głębiej w obszary nauk eksperymentalnych, ponieważ przedstawione tam mechanizmy intencjonalne, znaczeniowe, użycia rodzajnika opisane są poprzez

zbiory bardzo precyzyjnych reguł, czego dotychczas nikt nie dokonał (por. np. *Gramatyka kontrastywna rodzajnika francuskiego i angielskiego* (2002), *Rodzajnik francuski w ujęciu funkcjonalnym* (2004), *Jak stosować rodzajnik francuski* (1999)).

Profesor S. Karolak przedstawiał swe racje i bronił ich zawsze z wielkim zaangażowaniem: pamiętam, że w trakcie prowadzonej w ramach jednego z licznych projektów międzynarodowych, w jakich brał udział, dyskusji z prof. Jeanem-Pierre'em Desclés z Paris-Sorbonne na temat wartości czasów w języku francuskim obaj dyskutanci, widząc po pewnym czasie, że racje rozmówcy są nader zasadne, zakasali rękawy i rozpoczęli kolejną turę dyskusji tyleż intelektualnie niezwykle inspirującej, co i emocjonującej.

Profesor S. Karolak, nasz Wspaniały Staszek, na zawsze pozostanie w naszej wdzięcznej pamięci za to, że był, że był z nami, że tak dużo zrobił dla nas i językoznawstwa światowego — nie wszystek przecież odszedł! Pozostawił nas, swoich uczniów, z zasianymi w naszych umysłach metodami badawczymi, celami językoznawczymi i tymi niezwykle inspirującymi osiągnięciami, które nakreśliły kierunki badań językoznawczych w Polsce i za granicą na wiele lat.

Wiesław Banyś